

Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü Öğrencilerinin Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıba Karşı Tutumları: Tanımlayıcı Bir Araştırma

Attitudes of Physiotherapy and Rehabilitation Students Toward Traditional and Complementary Medicine: A Descriptive Study

¹ Tarık ÖZMEN^a, ² Nurcan CONTARLI^a, ³ Ayşe ŞİMŞEK^a, ⁴ Musa GÜNEŞ^a, ⁵ Metehan YANA^a

^aKarabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Karabük, Türkiye

ÖZET Amaç: Bu çalışma, fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerinin geleneksel ve tamamlayıcı tıba (GETAT) karşı tutumlarını değerlendirmek amacıyla gerçekleştirildi. **Gereç ve Yöntemler:** Kesitsel tanımlayıcı nitelikte olan bu çalışmaya fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümünde okuyan 337 (236 kız, 101 erkek) öğrenci dâhil edildi. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri, GETAT bilgi ve tutumları "google.survey" aracı ile sorgulandı. **Bulgular:** Öğrencilerin hiç duymadıkları ilk 3 GETAT yöntemi sırasıyla proloterapi (%72,7), apiterapi (%71,2) ve maggotterapidir (%68,5). Öğrencilerin yeterli bilgiye sahip oldukları ilk 3 GETAT yöntemi ise akupunktur (%20,2), kayropratik (%17,8) ve kupa uygulamasıdır (%15,1). Öğrencilerin GETAT Tutum Ölçeği toplam puan ortalaması 110,79±20,34 olarak tespit edildi. Yaş ile GETAT Tutum Ölçeği toplam ve alt boyut puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadı ($p>0,05$). Cinsiyet ve GETAT Tutum Ölçeği toplam puanı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmedi ($p>0,05$). Erkeklerin modern tıba karşı memnuniyetsizlik puanları, kızlara göre daha yüksek ($p=0,001$) ve sağlığa bütüncül bakış puanları kızlara göre daha düşük bulundu ($p=0,002$). Annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin modern tıba karşı memnuniyetsizlik puanı, annesi ilkököl mezunu olanlara göre yüksekti ($p=0,023$). Geliri giderden fazla olan grubun sağlığa bütüncül bakış puanı daha yüksekti ($p=0,034$). Öğrencilerin, %74,5'inin GETAT yöntemlerini hiç kullanmadığı tespit edildi. **Sonuç:** Fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencileri GETAT yöntemleri hakkında olumlu bir tutuma sahiptir. Öğrencilerin sosyodemografik özellikleri GETAT yöntemlerine karşı tutumlarını etkileyebilmektedir.

ABSTRACT Objective: This study was carried out to evaluate the attitudes of department of physiotherapy and rehabilitation students towards Traditional and Complementary Medicine. **Material and Methods:** This cross-sectional descriptive study included 337 (236 women, 101 men) students studying in the department of physiotherapy and rehabilitation. The participants' sociodemographic characteristics, the complementary and alternative medicine (CAM) knowledge and attitudes were questioned using the "google.survey" tool. **Results:** The first three CAM methods that students have never heard of are prolotherapy (72.7%), apitherapy (71.2%) and maggottherapy (68.5%). The first three CAM methods that students have sufficient knowledge about are acupuncture (20.2%), chiropractic (17.8%) and cupping (15.1%). The total mean CAM Attitudes Scale score of the students was determined as 110.79±20.34. There was no significant relationship between age and the total and sub-dimension scores of the CAM Attitudes Scale ($p>0.05$). No significant relationship was found between gender and CAM Attitudes Scale total scores ($p>0.05$). The dissatisfaction with conventional medicine scores of the males were higher than women's ($p=0.001$), and holistic balance scores were lower than women's ($p=0.002$). The dissatisfaction with conventional medicine scores of the students whose mothers were university graduates was higher than those whose mothers were primary school graduates ($p=0.023$). The holistic balance score of the group whose income is more than expenditure was higher ($p=0.034$). It was determined that 74.5% of the students never used CAM methods. **Conclusion:** The physiotherapy and rehabilitation department students have a positive attitude about CAM methods. The sociodemographic characteristics of the students can affect their attitudes towards CAM methods.

Anahtar Kelimeler: Tutum; tamamlayıcı tıp; eğitim; fizyoterapi; öğrenci

Keywords: Attitude; complementary medicine; education; physiotherapy; student

Correspondence: Tarık ÖZMEN

Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Karabük, Türkiye
E-mail: tarikozmen@karabuk.edu.tr

Peer review under responsibility of Journal of Traditional Medical Complementary Therapies.

Received: 13 Mar 2023 Accepted: 06 Apr 2023 Available online: 12 Apr 2023

2630-6425 / Copyright © 2023 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Sağlık, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından yalnız hastalık ve sakatlık varlığının bulunmayışı değil aynı zamanda fiziksel, sosyal ve ruhsal olarak tam bir iyilik hâli şeklinde tanımlanmaktadır.¹ İnsanoğlu yeryüzünde var olduğu sürece zaman içinde birçok hastalığa maruz kalmıştır. İnsanlar sağlıklı olmak, hastalıklarla baş edebilmek için geçmişten günümüze şifa arayışı içinde olmuştur. Günümüzde sağlığın elde edilmesinde ve korunmasında bilimsel araştırmalar ile kanıtlanmış konservatif ve cerrahi müdahale yöntemlerini içeren modern tıp uygulamaları kullanılmaktadır. Fakat insanlar sürekli gelişmekte olan modern tıbbın yetersiz kaldığı durumlarda, ulaşılabilir, düşük maliyetli ve daha doğal olduğu düşünülen alternatif tıp olarak bilinen geleneksel tedavi yöntemlerini tercih etmektedir.²

Geleneksel ve tamamlayıcı tıp (GETAT), DSÖ tarafından fiziksel ve ruhsal rahatsızlıkların önlenmesi, teşhis edilmesi, tedavi edilmesi ve sağlığın korunmasında farklı kültürlerin inanç ve deneyimlerini temel alan bilgi, beceri ve uygulamaların bütünü olarak tanımlanmaktadır.³ Dünyada, gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede GETAT uygulamalarının kullanımında artış görülmektedir.¹ Bu uygulamalar, ABD’de %42, Kanada’da %70, Fransa’da %49, Avustralya’da %48 oranlarında tercih edilmektedir.⁴ Avrupa ülkelerinde yapılan çalışmalarda bireylerin en çok başvurdukları yöntemlerin masaj tedavisi (%11,9), homeopati (%5,7), osteopati (%5,2), fitoterapi (%4,6), akupunktur (%3,6), kayropraksi (%2,3) olduğu belirtilmektedir.⁵

Ülkemizde Sağlık Bakanlığı tarafından 2014 yılında yayımlanan “Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği” çerçevesinde tanımlanmış olan GETAT yöntemleri; fitoterapi, proloterapi, müzik terapi, hipnoz, larva uygulaması, kupa uygulaması, homeopati, osteopati, akupunktur, refleksoloji, mezoterapi, ozon uygulaması, sülük tedavisi (hirudoterapi), kayropraktik ve apiterapidir.⁶ Şimşek ve ark. tarafından yapılan çalışmada, ülkemizde GETAT uygulamaları kullanımının %60,5 oranında olduğu bildirilmiştir. Özellikle 35 yaş üstü kadınların erkeklere kıyasla GETAT uygulamalarını daha çok tercih ettiğini, sosyoekonomik ve sosyokültürel farklılıkların GETAT uygulamaları kullanımı üzerine herhangi bir etkisinin olmadığını göstermişlerdir.⁷

Kavadar ve ark. kas-iskelet sistemi hastalığı olan 839 bireyin katıldığı çalışmada, hastaların %35,4’ünün GETAT yöntemlerini kullandığını, en yaygın olarak kullanılan yöntemlerin balneoterapi (%31), bitkisel terapiler (%30), hacamat (%22,2), masaj ve manipülasyon yöntemleri (%21,2), sülük tedavisi (%8,1) ve akupunktur (%4) olduğunu ve bu yöntemleri kullanan hastaların %75,1’inin memnun kaldığını bildirmiştir.⁸

Kas-iskelet sistemi hastalıklarında ağrı, inflamasyon ve ödemin giderilmesi, kas spazmının çözülmesi, eklem hareketlerinin artırılması amacıyla yaygın olarak tercih edilen GETAT uygulamalarının, hekimle birlikte bu tür sağlık problemlerinin tedavisini yürüten fizyoterapistler tarafından bilinmesi gereklidir.^{9,10} Ülkemizde sınırlı sayıda fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümünde GETAT uygulamaları ile ilgili derslere yer verilmektedir. Fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerinin GETAT uygulamaları hakkında farkındalığının sağlanması ve mevcut bilgi düzeylerinin tespiti önemlidir. Ülkemizde sağlık bilimleri ve tıp fakültesi öğrencilerinin GETAT tutum ve bilgi düzeylerini araştırmış çok sayıda çalışma bulunmaktadır.¹¹⁻¹⁴ Fakat fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerinin GETAT ve bu alanda kullanılan yöntemler hakkındaki tutum ve bilgi seviyelerini sorgulayan yalnız bir çalışma olduğu görülmektedir.¹⁵ Bu nedenle bu çalışmanın amacı, fizyoterapist adaylarının bu uygulamalar hakkında bilgi ve tutumlarının araştırılmasıdır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Kesitsel tanımlayıcı nitelikte olan bu çalışma, 2022 yılı Haziran ayında Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümünde okuyan öğrenciler ile gerçekleştirildi. Evren örneklemini oluşturdu, ayrıca bir örneklem seçimine gidilmedi. Çalışmaya 337 (236 kız, 101 erkek) öğrenci katıldı. Bu çalışma için etik kurul onayı Karabük Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığının 2022/926 no’lu kararı (tarih: 7 Haziran 2022) ile alındı. Çalışmaya katılımda gönüllülük esası göz önünde bulunduruldu ve katılımcılardan onam alındı. Çalışma, Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun olarak gerçekleştirildi. Katılımcıların yaş, cinsiyet, sınıf,

anne-baba eğitim düzeyi, anne-baba çalışma durumu, kardeş sayısı, aile aylık geliri içeren sosyodemografik özellikleri ve GETAT uygulamaları ile ilgili bilgi tutum ve davranışları “google.survey” aracı ile soruldu. Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Tutum Ölçeği Köse ve ark. tarafından Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği yapılmış, 3 alt boyut ve 27 maddeden oluşan Likert tipi bir ölçektir. Ölçek; 8 madde tamamlayıcı tıbbi düşünsel bakış (1-56 puan) (5, 7, 9, 18, 19, 21, 22, 24), 10 madde modern tıbbi karşı memnuniyetsizlik (1-70 puan) (1, 4, 8, 11, 14, 16,17, 20, 26, 27) ve 9 madde sağlığa bütüncül bakış (1-63 puan) (2, 3, 6, 10, 12, 13, 15, 23, 25) alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçeğin 5 maddesi (1, 4, 8, 9, 26) ters olarak puanlanmaktadır. Ölçekte elde edilen puanda artış geleneksel tamamlayıcı tıbbi karşı tutumun olumlu yönde yükseldiğini ifade etmektedir.¹⁶

İSTATİSTİKSEL ANALİZ

Elde edilen verilerin analizi için SPSS versiyon 25.0 istatistik programı (IBM Corp., Armonk, NY, ABD) kullanıldı. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov testi ile analiz edildi. Kategorik değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri sayı (n) ve yüzde (%), sürekli değişkenlerin ise ortalama, standart sapma, minimum, maksimum ve medyan olarak verildi. Veriler normal dağılımı sağlamadığı için Mann-Whitney U testi, Kruskal-Wallis testi ve Spearman Rho korelasyon analizi ile değerlendirildi. İstatistiksel anlamlılık değeri $p < 0,05$ olarak kabul edildi.

BULGULAR

Katılımcıların bazı sosyodemografik özellikleri Tablo 1’de verildi. Katılımcıların yaş ortalaması $21,31 \pm 2,69$ yıldır. Katılımcıların %70’i kız öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin %42,4’ünün 1. sınıfta, %17,8’inin 2. sınıfta, %26,7’sinin 3. sınıfta ve %13,4’ünün 4. sınıfta okuduğu görüldü. Öğrencilerin, %74,5’i GETAT yöntemlerini hiç kullanmadığı, %13,4’ünün bir kez ve %12,2’sinin birden çok kez kullandığı tespit edildi. Öğrencilerin anne eğitim durumu ilköğretim düzeyinde (%30,6) en fazla ve baba eğitim durumunun ise üniversite mezunu (%32,6) düzeyinde en fazla olduğu görüldü. Kardeş sayısı 4 ve üzerinde olan öğrenci sayısının en fazla olduğu görüldü (%29,4).

TABLO 1: Katılımcıların bazı sosyodemografik özellikleri (n=337).

	$\bar{X} \pm SS$	Minimum-Maksimum (Medyan)
Yaş	$21,31 \pm 2,69$	18-38 (21)
	n	%
Cinsiyet		
Kız	236	70
Erkek	101	30
Sınıf		
1	143	42,4
2	60	17,8
3	90	26,7
4	44	13,1
Anne eğitim durumu		
Okuryazar değil	18	5,3
İlkokul mezunu	103	30,6
Ortaokul mezunu	46	13,6
Lise mezunu	92	27,3
Üniversite ve üzeri	78	23,1
Baba eğitim durumu		
Okuryazar değil	4	1,2
İlkokul mezunu	69	20,5
Ortaokul mezunu	57	16,9
Lise mezunu	97	28,8
Üniversite ve üzeri	110	32,6
Aile gelir durumu		
Gelir giderden az	87	25,8
Gelir gidere eşit	195	57,9
Gelir giderden çok	55	16,3
Kardeş sayısı		
1	81	24
2	83	24,6
3	74	22
4 ve üstü	99	29,4
GETAT yöntemleri kullanma durumu		
Hiç kullanmadım	251	74,5
Bir kez kullandım	45	13,4
Birden çok kullandım	41	12,2

SS: Standart sapma; GETAT: Geleneksel ve tamamlayıcı tıp.

Öğrencilerin hiç duymadıkları ilk 3 GETAT yöntemi sırasıyla proloterapi (%72,7), apiterapi (%71,2) ve magotterapidir (larva) (%68,5). Öğrencilerin yeterli bilgiye sahip oldukları ilk 3 uygulama ise akupunktur (%20,2), kayropratik (%17,8) ve kupa uygulamasıdır (%15,1) (Tablo 2).

Öğrencilerin GETAT Tutum Ölçeği toplam puan ortalamaları $110,79 \pm 20,34$; tamamlayıcı tıbbi düşünsel bakış puan ortalamaları $32,24 \pm 9,01$; modern tıbbi karşı memnuniyetsizlik puan ortalamaları

TABLO 2: Katılımcıların GETAT yöntemleri hakkında bilgi düzeylerinin dağılımı.

GETAT yöntemleri	Hiç duymadım n (%)	Duydum n (%)	Sınırlı bilgim var n (%)	Yeterli bilgim var n (%)	Yöntemi tamamen biliyorum n (%)
Akupunktur	50 (14,8)	85 (25,2)	116 (34,4)	68 (20,2)	18 (5,3)
Apiterapi	240 (71,2)	65 (19,3)	23 (6,8)	6 (1,8)	3 (0,9)
Aromaterapi	131 (38,9)	103 (30,6)	71 (21,1)	26 (7,7)	6 (1,8)
Fitoterapi	108 (32)	133 (39,5)	73 (21,7)	18 (5,3)	5 (1,5)
Hipnoterapi	114 (33,8)	137 (40,7)	66 (19,6)	17 (5)	3 (0,9)
Hirudoterapi (Sülük)	45 (13,4)	101 (30)	134 (39,8)	36 (10,7)	21 (6,2)
Homeopati	195 (57,9)	91 (27)	35 (10,4)	12 (3,6)	4 (1,2)
Kayropratik	71 (21,1)	82 (24,3)	98 (29,1)	60 (17,8)	26 (7,7)
Kupa uygulaması	49 (14,5)	80 (23,7)	130 (38,6)	51 (15,1)	27 (8)
Magoterapi (Larva)	231 (68,5)	77 (22,8)	19 (5,6)	5 (1,5)	5 (1,5)
Mezoterapi	171 (50,7)	113 (33,5)	39 (11,6)	6 (1,8)	8 (2,4)
Müzik terapi	51 (15,1)	152 (45,1)	86 (25,5)	32 (9,5)	16 (4,7)
Nöral terapi	100 (29,7)	164 (48,7)	55 (16,3)	10 (3)	8 (2,4)
Osteopati	77 (22,8)	110 (32,6)	102 (30,3)	33 (9,8)	15 (4,5)
Ozon	102 (30,3)	140 (41,5)	72 (21,4)	15 (4,5)	8 (2,4)
Proloterapi	245 (72,7)	62 (18,4)	21 (6,2)	5 (1,5)	4 (1,2)
Refleksoloji	99 (29,4)	108 (32)	91 (27)	29 (8,6)	10 (3)

GETAT: Geleneksel ve tamamlayıcı tıp.

34,56±9,29; sağlığa bütüncül bakış puan ortalamaları ise 43,35±11,13 olarak belirlendi (Tablo 3).

Öğrencilerin bazı sosyodemografik özellikleri ile GETAT Tutum Ölçeği ve alt boyutlarının puanlarının karşılaştırması Tablo 4'te yer almaktadır. Yaş ile GETAT Tutum Ölçeği'nin toplam ve alt boyut puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadı ($p>0,05$). Cinsiyet ve GETAT Tutum Ölçeği toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmedi ($p>0,05$). Erkek katılımcıların modern tıbbı karşı memnuniyetsizlik alt boyut puanları, kızlara göre anlamlı derecede daha yüksek ($p=0,001$) iken sağlığa bütüncül bakış alt boyut puanları kızlara göre anlamlı derecede daha düşük bulundu ($p=0,002$). Annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin modern tıbbı karşı memnuniyetsizlik alt boyut puanı, annesi ilköğretim mezunu olan öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksekti ($p=0,023$). Ayrıca annesi ve babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin sağlığa bütüncül bakış alt boyut puanları, annesi lise mezunu ($p=0,01$) ve babası üniversite mezunu ($p=0,037$) olan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksekti. Kardeş sayısı ile GETAT Tutum Ölçeği toplam ve alt boyut puanları arasında anlamlı bir ilişki

TABLO 3: Katılımcıların GETAT Tutum Ölçeği puanlarının dağılımı.

	$\bar{X}\pm SS$	Minimum-Maksimum (Medyan)
Ölçek toplam puanı	110,79±20,34	57-168 (111)
Tamamlayıcı tıbbı düşünsel bakış	32,24±9,01	8-56 (35)
Modern tıbbı karşı memnuniyetsizlik	34,56±9,29	15-62 (34)
Sağlığa bütüncül bakış	43,35±11,13	12-63 (45)

SS: Standart sapma; GETAT: Geleneksel ve tamamlayıcı tıp.

bulunmadı ($p>0,05$). Sağlığa bütüncül bakış alt boyutunda, geliri giderden fazla olan grubun puanı; geliri gidere eşit ve geliri giderden az olan gruplara göre anlamlı derecede daha yüksekti ($p=0,034$). Birden çok kez GETAT yöntemi kullananların sağlığa bütüncül bakış alt boyut puanı, bir kez kullanan ve hiç kullanmayanlara göre anlamlı düzeyde yüksek bulundu ($p=0,038$).

TARTIŞMA

Günümüzde hasta bireyler çoğunlukla modern tıbbın sunduğu tedavi yöntemlerini tercih etse de tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de GETAT yöntemlerine

TABLO 4: Katılımcıların bazı sosyodemografik özellikleri ile GETAT Tutum Ölçeği ve alt boyutlarının puanlarının karşılaştırması.

	GETAT Tutum Ölçeği toplam puan		Tamamlayıcı tıbbi düşünsel bakış		Modern tıbbi karşı memnuniyetsizlik		Sağlığa bütüncül bakış	
	r değeri	p değeri	r değeri	p değeri	r değeri	p değeri	r değeri	p değeri
Yaş ^a	0,063	0,252	0,039	0,472	0,078	0,153	0,025	0,653
	$\bar{X} \pm SS$	p değeri	$\bar{X} \pm SS$	p değeri	$\bar{X} \pm SS$	p değeri	$\bar{X} \pm SS$	p değeri
Cinsiyet ^b								
Kız	111,19±19,66	0,960	34,32±9,02	0,824	33,58±9,41	0,001*	44,56±10,53	0,002*
Erkek	110,28±21,92		34,07±9,05		36,86±8,62		40,52±11,99	
Sınıf ^c								
1	108,88±20,13	0,450	33,31±8,94	0,305	34,76±9,24	0,850	42,34±11,23	0,225
2	111,96±20,89		34,68±8,81		34,68±8,81		43,2±11,24	
3	113,42±18,94		34,9±9,46		34,9±9,46		44,76±10,62	
4	110±22,87		33,04±9,87		33,04±9,87		43,95±11,68	
Anne eğitim durumu ^b								
Okuryazar değil	118,66±24,78	0,565	38,11±9,6	0,527	36,5±7,64	0,023*	45,3±12,79	0,001*
İlkokul mezunu	111,22±16,23		34,94±9,23		32,63±9,63		45,67±9,01	
Ortaokul mezunu	113,5±20,62		34,1±8,74		34,17±9,54		46,2±9,94	
Lise mezunu	107,45±22,1		33,5±9,23		34,73±9,03		40,6±12	
Üniversite mezunu	110,74±21,5		33,34±8,39		36,69±8,97		41,34±11,95	
Baba eğitim durumu ^b								
Okuryazar değil	103±17,94	0,709	30,5±6,4	0,903	32,5±9,98	0,435	44±14,62	0,037*
İlkokul mezunu	111,1±19,49		34,85±9,72		33,36±9,56		44,81±10,75	
Ortaokul mezunu	114,01±16,84		34,66±7,71		34,64±9,42		45,61±9,01	
Lise mezunu	110,6±19,39		34,02±8,74		34,01±9,62		43,79±10,75	
Üniversite mezunu	109,3±23,29		33,99±9,57		35,8±8,73		40,85±12,24	
Aile gelir durumu ^c								
Gelir gıderden az	113,9±20,62	0,064	35,27±9,05	0,079	36,22±9,37	0,051	43,62±10,66	0,034*
Gelir gıdere eşit	108,51±20,03		33,33±8,7		34,25±8,92		42,18±11,75	
Gelir gıderden çok	113,92±20,26		35,85±9,79		33,01±10,19		47,05±8,62	
Kardeş sayısı ^c								
1	112,81±20,2	0,662	35,34±8,41	0,566	34,34±10,23	0,195	45,34±9,91	0,051
2	111,26±17,08		34,15±9,08		33,26±8,79		45,28±8,96	
3	110,01±20,25		34,02±8,83		34,31±9,64		42,54±11,86	
4 ve üstü	109,32±23		33,5±9,61		36,02±8,53		40,7±12,59	
GETAT yöntemleri kullanma durumu ^c								
Hiç kullanmadım	109,54±20,13	0,098	33,64±8,68	0,133	34,28±9,59	0,287	42,88±11,33	0,038*
Bir kez kullandım	112,11±20,95		34,66±8,98		36,42±8,63		42,08±11,71	
Birden çok kullandım	116,95±20,21		37,46±10,49		34,24±7,92		47,63±8,08	

^aSpearman korelasyon testi; ^bMann-Whitney U testi; ^cKruskal-Wallis testi; *p<0,05; GETAT: Geleneksel ve tamamlayıcı tıp; SS: Standart sapma.

artan bir talep görülmektedir. Özellikle kanser gibi kronik hastalıklarda olmakla birlikte çağımızda teknolojik gelişmelerin neden olduğu hareketsizliğe bağlı meydana gelen birçok kas-iskelet sistemi hastalığında da GETAT yöntemleri yaygın olarak kullanılmaktadır.^{10,17,18} Kas-iskelet sistemi hastalıklarında

egzersiz, masaj ve elektrofiziksel ajanlar gibi temel fizyoterapi yöntemleri üzerine eğitim alan fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerinin GETAT uygulamaları hakkında farkındalığının sağlanması, mevcut bilgi ve tutum düzeylerinin tespiti amacıyla bu çalışma gerçekleştirildi.

Çalışmamızda, erkek ve kız öğrencilerin genel olarak GETAT tutumları arasında anlamlı bir fark bulunmazken erkek öğrencilerin, modern tıba karşı daha yüksek memnuniyetsizlik oranına ve daha düşük sağlığa bütüncül bakış düzeyine sahip olduğu tespit edildi. Bu sonucu, erkek öğrencilerin, ailesinde ve çevresindeki hastaların, sağlığın geri kazanılmasında modern tıp uygulamalarından yeterince fayda görememelerine bağlayabiliriz. Köse ve ark. tıp fakültesi öğrencilerinde GETAT tutumu ile sağlık okuryazarlığı arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında, GETAT Tutum Ölçeği toplam puan ortalamasını $104,72 \pm 16,46$ olarak tespit etmişlerdir. Erkek öğrencilerin GETAT Tutum Ölçeği ve ölçeğin tamamlayıcı tıba düşünsel bakış alt boyutu puanlarının kız öğrencilerden yüksek olduğunu bulmuşlardır.¹⁹ Çalışmamızda da katılımcıların GETAT tutumları aynı ölçek ile değerlendirilmiş ve yakın puan elde edilmiştir ($110,79 \pm 20,34$). Şahin ve ark., hemşirelik bölümü öğrencilerinin tamamlayıcı ve alternatif tıba karşı tutumlarının olumlu ve orta seviyede olduğunu tespit etmişlerdir. Araştırmacılar, erkek öğrencilerin tutum ölçek puanlarının kızlara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğunu, fakat sınıf, ebeveyn öğrenim durumu, tamamlayıcı tıp yöntemlerini kullanma durumu ve aile gelir durumu ile ölçek puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını tespit etmişlerdir.¹¹ Aktaş çalışmasında, hemşirelik bölümü öğrencilerinin tamamlayıcı ve alternatif tıba karşı tutumlarının olumlu ve orta seviyede olduğunu bildirmiştir. Ayrıca öğrencilerin tutum düzeylerinin, cinsiyet, sınıf, anne ve babanın eğitim durumu, ikamet edilen yer, kardeş sayısı, aile gelir durumu gibi sosyodemografik özellikler ve tamamlayıcı tıp yöntemlerini kullanma durumu ile ilişkisinin bulunmadığını göstermiştir.²⁰

Çalışmamızda katılımcıların aile eğitim düzeyleri ile GETAT tutumları arasında çelişkili sonuçlar olduğu görülmektedir. Annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin, annesi ilkökul mezunu olan öğrencilere göre modern tıba karşı memnuniyetsizlik oranları daha yüksekti. Ayrıca annesi ve babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin, annesi lise mezunu ve babası üniversite mezunu olan öğrencilere göre sağlığa daha bütüncül bir bakış açısına sahip oldukları görüldü. Eğitim seviyesi yükseldikçe hasta bi-

reylerin sağlıklı bir yaşam için farklı tedavi yöntemlerini araştırmaları daha olasıdır. Bu çalışmada, katılımcıların üniversite öğrencileri olmaları, erişkinlere kıyasla internet kullanımının daha yaygın olması sebebiyle GETAT yöntemleri hakkında daha fazla bilgi sahibi olabilecekleri düşünülmektedir. Çalışmamızın sonuçlarına benzer şekilde Sönmez ve ark. tıp fakültesi öğrencilerinde yaptıkları çalışmalarında, annenin eğitim düzeyi ile öğrencilerin GETAT yöntemleri kullanımı ve bilgi durumları arasında anlamlı bir ilişki tespit etmişlerdir.²¹ Özer ve ark., okuryazar olmayan bireylerin GETAT Tutum Ölçeği'nin modern tıba memnuniyetsizlik puanının, ortaöğretim ve lise mezunu olan bireylerden daha yüksek olduğunu bildirmişlerdir.²²

Çalışmamızda, öğrencilerin ailelerinin gelir seviyeleri ile GETAT tutumları arasındaki ilişki incelendiğinde, öğrencilerin ailelerinin gelir seviyesi yükseldikçe sağlığa bütüncül bakış düzeyinde anlamlı bir artış olduğu görüldü. Ülkemizde genel sağlık sigortası kapsamı dışında olan GETAT uygulamalarının maliyetleri nedeniyle bireylerin GETAT tutumları ile gelir seviyesi arasında doğru orantılı bir ilişkinin olması beklenmektedir.²³ Özellikle kanser ve kronik hastalıklarda modern tıp yöntemlerine ilave olarak uygulanan GETAT yöntemlerinin bazıları uzun süreli tedavi gerektirebilmekte ve yüksek maliyetlere neden olabilmektedir.²⁴ Buna karşın Özer ve ark. dahiliye polikliniğine başvuran hastaların GETAT Tutum Ölçeği'nin tamamlayıcı tıba düşünsel bakış ve modern tıba memnuniyetsizlik alt boyutlarında gelir-gider durumu eşit olan grubun puanının geliri fazla olan gruba göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştir.²²

Çalışmamızda GETAT yöntemleri hakkında bilgi durumları incelendiğinde, katılımcıların hiç duymadıkları ilk 3 GETAT yöntemi sırasıyla proloterapi (%72,7), apiterapi (%71,2) ve magotterapi (larva) (%68,5) iken yeterli bilgiye sahip oldukları ilk 3 uygulamanın ise akupunktur (%20,2), kayrop-raktik (%17,8) ve kupa uygulaması (%15,1) olduğu tespit edildi. Bu sonuçlara göre fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerinin meslekleri ile yakından ilişkili GETAT uygulamaları hakkında daha fazla bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Akupunktur ve kupa uygulamalarının tıp fakültesi öğrencileri-

nin katıldığı diğer çalışmalarda da en fazla bilinen ilk 3 GETAT yöntemi olduğu göze çarpmaktadır. Sönmez ve ark., tıp fakültesi öğrencileri arasında en fazla bilinen GETAT yöntemlerinin, akupunktur (%77,5), kupa uygulaması (%75,3), fitoterapi (%67,3) ve öğrencilerin en sık kullandıkları yöntemlerin, fitoterapi (%33,3) ve kupa uygulaması (%11,5) olduğunu saptamışlardır.²¹ Karahan ve ark., tıp fakültesi öğrencilerinin GETAT yöntemleri ile ilgili bilgilerinin yetersiz seviyede ve en fazla bilinen yöntemlerin de hipnoz tedavisi (%93,4), akupunktur (%93,2) ve kupa uygulaması (%80) olduğunu bildirmişlerdir.²⁵ Ege ve ark., diş hekimliği fakültesi öğrencilerinin GETAT yöntemlerine karşı olumlu bir yaklaşıma sahip oldukları fakat bu yöntemler hakkında yeterli düzeyde bilgileri olmadığı ve kullanım oranlarının ise oldukça düşük seviyelerde olduğunu tespit etmişlerdir. Öğrencilerin en fazla bilgi sahibi oldukları GETAT uygulamalarının hirudoterapi-sülük (%59,7), akupunktur (%56), kupa terapisi (%51) ve en sık kullanılan yöntemlerin ise kupa terapisi (%8,2), hirudoterapi-sülük (%4,1) ve müzik terapi (%4,1) olduğunu bulmuşlardır.¹²

Çalışmamızda, katılımcıların %74,5'inin GETAT yöntemlerini hiç kullanmadığı, %13,4'ünün bir kez ve %12,2'sinin birden çok kez kullandığı tespit edildi. Bu sonuç, birçok kronik hastalığın ileri yaşlarda ortaya çıkması sebebiyle gençlerde GETAT yöntemleri kullanımının daha sınırlı olması ile açıklanabilir. Taşpınar ve ark. fizyoterapi ve rehabilitasyon, hemşirelik ve ebelik bölümleri öğrencilerinin katıldığı çalışmalarında, tüm öğrencilerin %28'inin, fizyoterapi öğrencilerinin ise %32'sinin tamamlayıcı ve alternatif tedaviler hakkında bilgi sahibi olduğunu, tüm öğrencilerin %89'unun tamamlayıcı ve alternatif uygulamalara inandığını bildirmişlerdir. Fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencileri arasında masajın en fazla kullanılan yöntem olduğu, diyet ve masajı en etkili yöntemler olarak düşündükleri tespit edilmiştir.¹⁵ Ayraller ve ark., tıp fakültesi öğrencilerinin %47,9'unun GETAT'a bakış açısının olumlu ve en fazla bilinen GETAT yönteminin ise kupa uygulaması olduğunu (%82,1) saptamışlardır. Aynı zamanda öğrencilerin büyük çoğunluğu (%84,3) klasik tıp ve GETAT'ın birbirini tamamlayabileceğini bildirmiştir.¹³ Altan ve ark. tıp fakültesi öğrencilerinin

klirik öncesinde GETAT bilgi ve tutumlarını araştırdıkları çalışmalarında, fitoterapi ve masaj uygulamalarının en fazla bilinen yöntemler olduğunu bildirmişlerdir.¹⁴ Köse ve ark., tıp fakültesi öğrencilerinin en fazla bilgi sahibi oldukları GETAT yöntemlerinin, sülük (%83,2), akupunktur (%74,8), hipnoz (%68,8), kupa uygulaması (%59,5), müzik terapi (%55) olduğunu bildirmişlerdir.¹⁶

SONUÇ

Literatürde ülkemizde sağlık alanında lisans eğitimi alan öğrencilerin GETAT bilgi ve tutumlarını araştıran birçok çalışma bulunmasına rağmen fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerine yönelik yalnız bir çalışma olduğu görülmektedir. Bu nedenle çalışmamızın literatüre önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca yapılan çalışmalarda öğrencilerin GETAT bilgi ve tutumları farklı soru ve ölçekler kullanılarak değerlendirilmiştir. Çalışmamızda fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerinin sağlık alanında diğer üniversite öğrencileri gibi GETAT yöntemleri hakkında olumlu bir tutuma sahip oldukları görülmektedir. Aynı zamanda, öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinin kısmen GETAT yöntemlerine karşı tutumlarını etkilediği anlaşılmaktadır. Fizyoterapistlerin özellikle kas-iskelet sistemi hastalıklarında kullandıkları veya kullanabilecekleri birçok GETAT yöntemi bulunması sebebiyle fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü müfredatlarında kanıt dayalı GETAT yöntemleri ile ilgili teorik ve uygulamalı daha fazla sayıda derse yer verilmesinin ülkemizde ve dünyada bu yöntemlerin kullanımının artışına paralel olarak uygun olacağı kanaatindeyiz.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Tarık Özmen, Nurcan Contarlı; **Tasarım:** Musa Güneş; **Denetleme/Danışmanlık:** Tarık Özmen; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Metehan Yana, Nurcan Contarlı, Musa Güneş, Ayşe Şimşek; **Analiz ve/veya Yorum:** Tarık Özmen, Ayşe Şim-

şek; **Kaynak Taraması:** Tarık Özmen, Nurcan Contarlı; **Makalenin Yazımı:** Tarık Özmen, Nurcan Contarlı, Ayşe Şimşek, Musa Güneş, Metehan Yana; **Eleştirel İnceleme:** Tarık Özmen, Nurcan Contarlı, Ayşe Şimşek, Musa Güneş, Metehan Yana.

KAYNAKLAR

- Öztürk YE, Dömbekçi HA, Ünal SN. Geleneksel tamamlayıcı ve alternatif tıp kullanımı [The use of traditional complementary and alternative medicine]. *Bütüncü ve Anadolu Tıbbi Dergisi*. 2020;1(3):23-35. [Link]
- Şahan D, İlhan MN. Geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamaları ve halk sağlığı açısından değerlendirilmesi [Traditional and complementary medicine practices and evaluation in public health]. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2019;4(3):12-9. [Link]
- Biçer İ, Balçık PY. Geleneksel ve tamamlayıcı tıp: Türkiye ve seçilen ülkelerin incelenmesi [Traditional and complementary medicine: investigation of Turkey and the selected countries]. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*. 2019;22(1):245-57. [Link]
- Bodeker G, Kronenberg F. A public health agenda for traditional, complementary, and alternative medicine. *Am J Public Health*. 2002;92(10):1582-91. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Kemppainen LM, Kemppainen TT, Reippainen JA, Salmenniemi ST, Vuolanto PH. Use of complementary and alternative medicine in Europe: Health-related and sociodemographic determinants. *Scand J Public Health*. 2018;46(4):448-55. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Ünal M, Dağdeviren HN. Geleneksel ve tamamlayıcı tıp yöntemleri [Traditional and complementary medicine methods]. *Euras J Fam Med*. 2019;8(1):1-9. [Crossref]
- Şimşek B, Yazgan Aksoy D, Calik Basaran NC, Taş D, Albasan D, Kalaycı MZ. Mapping traditional complementary medicine in Turkey. *Eur J Integr Med*. 2017;15:68-72. [Crossref]
- Kavadar G, Eroğlu Demir S, Aytekin E, Akbal Y. Use of traditional and complementary medicine for musculoskeletal diseases. *Turk J Med Sci*. 2019;49(3):809-14. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Ernst E. Musculoskeletal conditions and complementary/alternative medicine. *Best Pract Res Clin Rheumatol*. 2004;18(4):539-56. [Crossref] [PubMed]
- Şaş S, Büyükturan Ö, Büyükturan B. Kas iskelet sistemi hastalıklarında tamamlayıcı ve alternatif tıp yöntemleri kullanım sıklığının değerlendirilmesi [Assessment of complementary and alternative medicine methods in patients with musculoskeletal system diseases]. *Sakarya Tıp Dergisi*. 2018;8(3):481-8. [Crossref]
- Şahin N, Aydın D, Akay B. Hemşirelik öğrencilerinin bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıba karşı tutumlarının değerlendirilmesi [The attitudes of nursing students towards holistic complementary and alternative medicine]. *Balikesir Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2019;8(1):21-6. [Link]
- Ege B, Kurt MY, Ege M, Geyik A. Diş hekimliği fakültesi öğrencilerinin geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamaları ile ilgili tutumlarının değerlendirilmesi [Evaluation of attitudes of faculty of dentistry students on traditional and complementary medicine practices]. *J Tradit Complem Med*. 2020;3(2):178-90. [Crossref]
- Ayralar A, Öztürk O, Oruç MA, Yavuz E. Tıp fakültesi öğrencilerinin geleneksel ve tamamlayıcı tıp hakkındaki bilgi düzeyleri ve görüşleri [The knowledge level and opinions of medical faculty students about traditional and complementary medicine]. *Türk Aile Hek Derg*. 2020;24(4):196-202. [Link]
- Altan S, Rahman S, Çam S. Tıp fakültesi öğrencilerinin tamamlayıcı ve alternatif tıp yöntemleri ile ilgili bilgi ve tutumları [The knowledge and attitudes of the medical school students on the methods of alternative and complementary medicine]. *Türkiye Klinikleri J Med Ethics*. 2014;22(3):81-8. [Link]
- Taşpınar B, Taşpınar F, Gökçen S, Erdoğan A, Okur İ, Okur EÖ. Sağlık bilimleri öğrencilerinin tamamlayıcı ve alternatif tedavilerle ilgili bilgi, tutum ve inanışlarının araştırılması [Investigation of knowledge, attitudes and beliefs related to complementary and alternative treatments of health sciences students]. *JETR*. 2020;7(2):128-36. [Link]
- Köse E, Ekerbiçer HÇ, Erkorkmaz Ü. Complementary, alternative and conventional medicine attitude scale: Turkish validity reliability study. *Sakarya Tıp Dergisi*. 2018;8(4):726-36. [Crossref]
- Kav S, Hanoğlu Z, Algier L. Türkiye'de kanserli hastalarda tamamlayıcı ve alternatif tedavi yöntemlerinin kullanımı: literatür taraması [Use of complementary and alternative medicine by cancer patients in Turkey: a literature review]. *International Journal of Hematology & Oncology*. 2008;18(1):32-8. [Link]
- Çakmak S, Nural N. Kronik hastalıklarda tamamlayıcı ve alternatif tedavi uygulamaları [Complementary and alternative medicine applications in chronic diseases]. *Türkiye Klinikleri J Intern Med Nurs*. 2017;3(2):57-64. [Link]
- Köse E, Oturak G, Ekerbiçer H. Bir grup tıp fakültesi öğrencisinde geleneksel ve tamamlayıcı tıp tutumu ve sağlık okuryazarlığı ilişkisinin incelenmesi [Examination of the relationship between traditional and complementary medicine attitude and health literacy in a group of medical faculty students]. *Sakarya Tıp Dergisi*. 2021;11(2):373-80. [Crossref]
- Aktaş B. Hemşirelik öğrencilerinin bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıba karşı tutumları [Attitudes of nursing students toward holistic complementary and alternative medicine]. *JAREN*. 2017;3(2):55-9. [Link]
- Sönmez Cİ, Ayhan Başer D, Küçükdağ HN, Kayar O, İdris Acar, Güner PD. Tıp fakültesi öğrencilerinin geleneksel ve tamamlayıcı tıp ile ilgili bilgi durumlarının ve davranışlarının değerlendirilmesi [Evaluation of knowledge and behaviors of traditional and complementary medicine of medical school students]. *Konuralp Medical Journal*. 2018;10(3):276-81. [Crossref]
- Özer Z, Turan GB, Bakır E. Dahiliye polikliniğine başvuran hastaların geleneksel ve tamamlayıcı tıba karşı tutumları ve etkileyen faktörler [Attitude of patients admitted to internal diseases polyclinic towards conventional and complementary medicine and the affecting factors]. *Sağlık Profesyonelleri Araştırma Dergisi*. 2020;2(3):102-12. [Link]
- Doğru F, Şahbaz RP. Geleneksel ve tamamlayıcı tıp; Türkiye'deki uygulamalar üzerine bir değerlendirme [Traditional and complementary medicine; an evaluation on applications in Turkey]. *Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Dergisi*. 2020;3(1):107-18. [Crossref]
- Aydın Avcı I, Koç Z, Sağlam Z. Use of complementary and alternative medicine by patients with cancer in northern Turkey: analysis of cost and satisfaction. *J Clin Nurs*. 2012;21(5-6):677-88. [Crossref] [PubMed]
- Karahan S, Ağadayı E, Karagöz N. Evaluation of medical school students' knowledge, attitudes, and behaviors regarding traditional and complementary medicine. *Cumhuriyet Medical Journal*. 2020;42(4):434-40. [Crossref]